

Stockholm den 4 december 2023

R-2023/1582

Till Försvarsdepartementet

Fö2023/01467

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 11 september 2023 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – frågor med anledning av Europadomstolens dom (SOU 2023:51).

Inledning

Utredningens uppdrag har bestått i att analysera vilka åtgärder som behöver vidtas för att åtgärda de tre brister i den svenska signalspaningslagstiftningen som Europadomstolens storkammare identifierade i avgörandet Centrum för rättvisa mot Sverige (dom den 25 maj 2021, no. 35252/08).

Advokatsamfundet har i ett flertal tidigare remissvar uttryckt såväl övergripande kritik som kritik på detaljnivå mot den lagstiftning som signalspaning för närvarande vilar på.¹ Denna kritik kvarstår och hänvisas till i relevanta delar.

Vad gäller förslagen i det nu remitterade betänkandet har Advokatsamfundet i huvudsak ingen erinran.

¹ Se Advokatsamfundets remissyttranden den 26 februari 2009 över promemorian Förstärkt integritetsskydd vid signalspaning; den 8 mars 2012 över promemorian Polisens tillgång till signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet; den 13 maj 2015 över promemorian Förslag till ändring i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och den 8 november 2018 över promemorian Polisens tillgång till uppgifter från signalspaning.

Synpunkter

Förstöring av upptagning eller uppteckning som inte innehåller personuppgifter (avsnitt 6.1 i betänkandet)

Europadomstolen fann den svenska signalspaningslagstiftningen bristfällig i så måtto att den saknar en bestämmelse om förstöring av upptagning eller uppteckning som inte innehåller personuppgifter, exempelvis uppgifter som avser juridiska personer. I syfte att åtgärda denna brist har utredningen föreslagit att 7 § första punkten lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet (signalspaningslagen) ska ändras på så sätt att kravet på att uppgifterna ska beröra en viss fysisk person ska tas bort. Det innebär att om en upptagning eller uppteckning innehåller uppgifter som bedöms sakna betydelse för verksamheten i 1 § signalspaningslagen ska upptagningen eller uppteckningen förstöras, oavsett om det är fråga om personuppgifter eller inte. Advokatsamfundet anser att förslaget åtgärdar den brist som Europadomstolen identifierat i nu aktuellt avseende.

Överföring av personuppgifter till en mottagare utomlands (avsnitt 6.2 i betänkandet)

Europadomstolen konstaterade att de generella ordalagen i bestämmelserna som reglerar Försvarets radioanstalts möjligheter att dela underrättelser innebär att myndigheten kan överföra underrättelser när helst det anses vara i Sveriges intresse. Enligt Europadomstolen utgjorde avsaknaden av ett lagkrav om att Försvarets radioanstalt vid överföring av underrättelseinformation ska bedöma nödvändigheten och proportionaliteten avseende dess potentiella inverkan på rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen en brist i den svenska lagstiftningen, som skulle kunna få betydande konsekvenser för fysiska och juridiska personer. Avsaknaden skulle enligt Europadomstolen kunna medföra att uppgifter som innebär betydande intrång i den personliga integriteten eller rätten till respekt för korrespondens överförs, även om uppgifternas underrättelsevärde är mycket lågt. Därtill ansåg Europadomstolen att det var en brist i den svenska regleringen att det saknades en lagstadgad skyldighet för Försvarets radioanstalt att bedöma om en mottagare utomlands erbjuder godtagbara skyddsåtgärder.

Såsom utredningen konstaterat har efter Europadomstolens avgörande en ny lag som reglerar Försvarets radioanstalts personuppgiftsbehandling trätt i kraft. Enligt 2 kap. 20 § lagen (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt

(FRA-PuL) ska mottagaren garantera tillräckligt skydd för personuppgifterna för att de ska få överföras till en mottagare utomlands. Advokatsamfundet delar utredningens uppfattning att ifrågavarande brist härigenom delvis redan har åtgärdats.

Vidare har utredningen föreslagit att det i 2 kap. 20 § FRA-PuL ska införas en ny punkt som innebär att uppgifter får överföras till en mottagare utomlands om överföringen inte innebär ett oproportionerligt intrång i den registrerades personliga integritet. Bestämmelsen innebär att Försvarets radioanstalt, när myndigheten avser att överföra uppgifter till ett annat land eller en internationell organisation, ska göra en proportionalitetsbedömning där den personliga integriteten ska vägas mot skälen för överföring. Advokatsamfundet anser att den föreslagna bestämmelsen åtgärdar den kvarstående brist som Europadomstolen identifierat i nu aktuellt avseende. Mot bakgrund av att Försvarets radioanstalt i praktiken förlorar kontrollen över uppgifter när de överförs till ett annat land, och med beaktande av att överföring av uppgifter kan ge upphov till betydande integritetsintrång och till och med stora risker för enskilda individer, kan Advokatsamfundet inte nog understryka vikten av att den föreslagna bestämmelsen får fullt genomslag i den praktiska tillämpningen.

Effektiv efterhandskontroll på begäran av enskild (avsnitt 6.3 och 6.4 i betänkandet)

Europadomstolen ansåg att Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhetens (Siun) uppgift att dels utöva tillsyn över Försvarets radioanstalts försvarsunderrättelseverksamhet, dels på begäran av en enskild kontrollera om hans eller hennes meddelanden har inhämtats genom signalspaning på ett lagenligt sätt innebär att Siun har en dubbel roll. Enligt Europadomstolen skulle det kunna uppstå situationer där Siun, vid en kontroll på begäran av enskild, kan komma att behöva ompröva vad den tidigare kommit fram till i sin tillsyn över Försvarets radioanstalt. Enligt Europadomstolen innebar Siuns dubbla roll och avsaknaden av en möjlighet för allmänheten att få motiverade beslut vid begäran om efterhandskontroll att efterhandskontrollsmekanismen försvagas i sådan omfattning att det kan innebära risker för efterlevnaden av enskildas grundläggande rättigheter.

För att tillmötesgå Europadomstolens kritik har utredningen föreslagit att ett särskilt beslutandeorgan, Delegationen för kontroll på begäran av enskild, inrättas i Siun. Det nya beslutandeorganet ska enligt utredningens förslag utföra kontroll enligt 10 a § signalspaningslagen. Vidare ska organet ansvara för sina egna beslut och vara skilt från

den nämnd som leder Siun. Organet ska bestå av sex ledamöter, innefattande en ordförande och en vice ordförande som ska vara eller ha varit ordinarie domare eller besitta motsvarande juridisk erfarenhet. Enligt utredningen bör det på motsvarande sätt som gäller enligt nuvarande reglering finnas en skyldighet för det nya organet att agera med anledning av de uppgifter som kan framkomma vid en kontroll och anmäla det till Åklagarmyndigheten eller annan behörig myndighet, Justitiekanslern och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. För att det föreslagna organet ska kunna utgöra ett effektivt rättsmedel har utredningen bedömt att det bör ha befogenhet att fatta rättsligt bindande beslut. Utredningen har föreslagit att organet bör ha befogenhet att fatta beslut om att upptagning eller uppteckning ska förstöras samt att inhämtning som rör den som begärt kontrollen ska upphöra. Vidare ska den enskilde efter utförd kontroll få en motiverad underrättelse. Utredningen anser att den enskilde, om det framkommer att inhämtning eller behandling av uppgifter skett i strid med regelsystemen, *bör* upplysas om detta. Vilken information som kan lämnas i en sådan situation får enligt utredningen avgöras utifrån den sekretess som föreligger i det enskilda fallet.

Såsom Advokatsamfundet uppfattat förslaget ska underrättelsen, i de fall det framkommer att inhämtning eller behandling av den enskildes uppgifter har skett i strid med regelsystemen, som huvudregel innehålla en upplysning om detta. Samtidigt lämnar förslaget utrymme för att det ska vara möjligt att göra avsteg från huvudregeln, utan att det närmare preciseras när detta ska kunna ske och vilken information den enskilde ska erhålla i ett sådant fall. Enligt Advokatsamfundet bör detta förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Eftersom den enskildes intresse av att erhålla en motiverad underrättelse får anses vara som störst i de fall regelsystemen överträtts, anser Advokatsamfundet att utrymmet för att undvara en dylik upplysning endast bör komma i fråga i sällsynta undantagsfall; en lösning som har den fördelen att det skulle främja efterlevnaden av regelsystemen. I övrigt har Advokatsamfundet inga synpunkter på de förslag som utredningen lämnat för att åtgärda den brist som Europadomstolen identifierat i nu aktuellt avseende.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander